

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

HISTORIAE EC||CLESIASTICAE PARS || PRIMA, QVA CONTI-||NENTVR ||
Eusebij cognomento Pamphili Cæsareæ Palæ-||stinæ Episcopi lib. 10.||
Eiusdem de vita Constantini magni lib. 4.|| Oratio Constantini magni ad
sanctoru[m] cœtu[m].|| Oratio eiusdem Eusebij in laudem Constanti-||ni
magni ad trigesimum ...

Christopherson, John

[Köln], 1569

Quot & quomodo regnante Vero, pro pietate in Gallia decertarint. Cap. I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29861

educatus est. Cuius cum coarguisset errorem, multasq; & commentitias Valentini fabulas reprehendisset, videbatur sibi ipsi quodammodo se ad meliorem rectioremq; sententiã quodammodo transtulisse. Cæterum veteres erroris sordes non penitus profecto eluerat. Eodẽ tempore Soter ecclesiæ Ro. Pontifex, extremam vitæ suæ diem obiit.

Finis libri quarti.

EVSEBII CO-
GNOMENTO PAMPHILI
EPISCOPI CAESARKEAE PA-
lestinae, Ecclesiasticæ historiæ
Liber quintus.

*Quot & quomodo regnante Vero, pro pietate in
Gallia decertarint. CAP. I.*

Oter, Romanæ ecclesiæ Pontifex, cum octo annos illi muneri præfuis-
set, decessit è vita: In cuius locum
Eleutherus, duodecimus ab Apo-
stolis successit. Ad decimum sep-
timum annũ imperii Antonini Ve-
ri, grauis & acerba in nonnullis
terræ partibus persecutionis pro-
cella, ex temerario populi impetu per singulas vrbes ex-
citata, contra nos ingrauescere cœpit: in qua (sicut ex
illis martyris, quæ in vna natione forte confectæ erant,
coniectura planè licet augurari, infiniti propè martyres,
in reliquis etiam orbis terrarum regionibus, generosa
cæde pro Christo tolerata nobilitati sunt. Quæ cū me-
moriam sempiterna digna reuera viderentur, literarum
monimentis ad posteritatem tradita sunt. Ac quanquam
tota illa epistola, quæ accuratissimam istarum rerum ex-
plicationem complectitur, in libro de martyribus à no-
bis

bis composito (qui non solum veram rerum gestarum narrationem, sed etiam illustria virtutis exempla ad vitam pie degendam accommodata continet, posita est, tamen quæcunque ad hoc institutum spectare videantur, ea in præsentia ex eodem repetens, in hunc historię nostræ locum colligabo. Ac quemadmodum alii, etiam qui se ad historiã scribendam conferunt, partas in bello victorias, trophæa contra hostes statuta, præclaras ducû res gestas, magnos & viriles militum animos (quorû manus propter liberorû, patrię, & fortunarû suarû propugnationem, erant sanguine & infinitis cædibus resperse & cruentatæ) omninò scriptis mandare aggrediuntur: ita hic noster sermo, qui ad diuinã viuēdi rationē refertur, nò solû bella mitissima, quę pro animi, cōscientięq; pace administrata fuerūt, & eos, qui in iisdē pro veritate potius, quàm patria: pro pietate, q̄ pro amicissimis fortiter dimicarunt, perpetuis literarum monumentis, tanquam tabulis consignabit, verum etiam egregiam athletarum pro pietate decertantiû cōstantiam, inuicta animorû robora, trophæa cōtra dæmones erecta, victorias ex aduersariis, qui oculis conspici nequeunt reportatas, coronas deniq; illis propositas, immortalī memorię cōmendabit.

In Gallia stadium ad hæc obeunda certamina, quæ supra explanauimus, constitutum fuit. Cuius vrbes sunt facillè principes, & quæ præter cæteras omnium sermone præstare dicuntur, Lugdunum, & Vienna: per quas vtrasque Rhodanû flumen pertransire, ac præcipiti cursu per vniuersam Galliam præterlabi constat. Epistolam de martyribus illis scriptam, ecclesiæ, quę ibidem sunt illustrissimę, ecclesiis Asię, & Phrygiæ miserunt, resq; apud se gestas (earum enim verba citabo) isto modo illis significarunt. Serui Iesu Christi, qui Viennam, & Lugdunum Galliæ incolunt, fratribus in Asia, & Phrygia, qui eandem nobiscum redemptionis fidem & spem habent, Pax, gratia, & gloria, à Deo patre, & Christo Iesu domino nostro sit vobis: Deinde cum in epistolæ exordio alia istis deinceps adiecerint, his verbis initium narranti faciunt. Magnitudinem afflictationis, quæ hoc loco ingrauescit, ingens gentilium odium contra sanctos incita-

EVSEBII HISTORIAE

incitatum, supplicia, quæ beati martyres placidè sustinuerunt, neque nos dicendo accuratè exprimere, neq; scribendo facilè à quoq; cõprehendi possunt. Nã aduersarius noster, aduentũ suũ (in quo audacter ac libere ecclesiã Christi oppugnaturus sit) iam quasi prolusione quadã & proæmio breui futurũ prænunciãs, omnibus viribus, vt dicitur, Christianos adortus est: atq; adeo vbiq; grassatus, suos consuefecit, & ad bellũ cõtra seruos Dei gerendum vsu & exercitatione mire instruxit. Quapropter non solum ædificiis publicis, balneis, & foro nobis interdictum est, sed etiam, ne quisquam nostrum vsquam locorum in conspectum prodeat, ab illis vetitum. At gratia Dei pro nobis cum diabolo decertauit, & hos, qui sunt paulo omissoire animo, eripuit è periculo: illos autem, qui patientia armati, tanquam firmæ fidei columnæ, non modo impetum hostis nostri diaboli facilè laturo videbantur, verũ etiam in sua ipsorum capita eundẽ quodammodo prouocaturi, ex aduerso opposuerunt: qui tum in acie fortiter cum aduersario confluerunt, omne opprobrii, & supplicii genus toleranter sustinendo: tum celeri gradu maturarunt ad Christum, ea mala, quæ erant ingentia & grauia, exigua & penè nulla existimando: perspicueque reuera ostenderunt, quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ac primum cruciamenta, quæ confertim erant, & tanquam cumulo à multitudine in illos coaceruata, viriliter & magno animo subierunt: vociferationes, plagas, violentes tractus, dilacerationes, lapidum projectiones, carceres, & quicquid denique ab agresti & furiosa multitudine contra nos, velut contra hostes & inimicos fieri soleat. Quotquot igitur erant, à Tribuno plebis aliisque magistratibus, qui ciuitati præerant, in forum deducti, cum coram vniuersa multitudine esset ab illis de fide quæsitum, & eam liberè ipsi confessi fuissent, vsque ad præsidis aduentum in carcerem coniecti, conclusique erant. Deinde cum ducerentur ad præsidem, & ille in iudicando omni crudelitatis genere contra nos nostrosque vteretur,

Vetius

Rom. 8.

, Vetius Epagathus, vnus ex fratribus, immenso chari-
 , tatis erga Deum & proximum ardore inflammatus, (qui
 , quidem cum non modo ad omne officium erga proxi-
 , mum sedulo exequendum impiger & propentus esset,
 , verum etiam flagranti Dei amore & sacrosancto spiri-
 , tus instinctu exardescens, in omnibus domini præceptis
 , & iustitiæ æquitatisque institutis integre incederet,
 , adeo sanè accuratè vitam instituisset, vt quamuis esset
 , adolescens, eodem tamen testimonio, quod scriptura *Ioan. 1.*
 , seni Zachariæ Sacerdoti tribuit, dignus videretur) hic
 , Vetius inquam, iudicium tam temere & iniuriosè con-
 , tra nos pronunciatum, non poterat omninò æquo
 , animo ferre, sed supra modum succensebat, postula-
 , batque, vt potestas ei daretur, liberè in illo consensu
 , pro fratribus respondendi: seque perspicuè probatu-
 , rum dicebat, nihil sceleris, nihilue impietatis in nobis
 , omninò posse reperiri. Contra quem cum multitudinis
 , frequentia, quæ tribunal circumfistebat, admodum
 , vociferata fuisset (erat enim inter illos illustris atque
 , eximius) cumq; præses etiam iustam ab eo propositam
 , postulationem minimè posset tolerare, sed solum istud
 , ab eo quæreret, vtum esset Christianus, ille tum si-
 , mulatq; erat clarissima voce hoc ipsum confessus, in for-
 , tem & numerum martyrum relatus est: ac deinceps aduo-
 , catus christianorum appellatus, nec planè immerito. Ha-
 , buit enim aduocatum Iesum in animo commorantem, &
 , spiritum sanctum multò quàm Zacharias feruentiorem:
 , quem per ingentem charitatis quasi cumulum, quo ad-
 , ductus, adeo alacri & ardenti studio pro fratrum propu-
 , gnatione suam ipsius vitam profudit, satis perspicuè
 , ostendebat. Christi igitur & est, & fuit, verus & ger-
 , manus discipulus: qui agnum, quocunque eat, sequitur.
 , Inde igitur inter reliquos Christianos facillè internos-
 , cebatur, Nam martyres, qui videbantur cæteris facillè
 , præstare, in publicum prodibant, se paratos ad om-
 , nia tormenta ostendebant, omni denique animi alacrita-
 , te confessionem illam, quæ est martyrii propria, cumu-
 , latè pleneq; explebant. Sed extabant alii imparati, inex-
 , ercitati, & animo fracto, qui acrem certaminis impetum
 , ferre

EVSEBII HISTORIAE

ferre non poterant: ex quibus circiter decem numero, animis ignauè & muliebriter conciderunt. Qui profecto non modo magnum dolorem mentibus nostris, & immensam acerbicatem inurebant, verùm etiam aliorum, qui hactenus non comprehendebantur, quiq; martyribus etiam in acerbissimo cuiusque generis cruciatu iacentibus præsto semper aderant, & eos non aliquando desertos esse passi fuerant, alacritatem penitus retulerunt. Omnes igitur id temporis propter incertum confessionis euentum, eramus graui metu perculsi: non plagas quidem, & supplicia quæ illis post infligerentur, veriti, sed ancipiti confessionis exitu mente prouiso, magnopere extimescentes, ne quis præ languida animi infractione prorsus succumberet. Quotidie tamen, qui digni corona martyrij habebantur, ad illorum numerum supplendum, prehensi erant, vsque adeo vt ex duabus hisce ecclesijs omnes pij & studiosi viri (quorum virtute & doctrina in primis, status illarum rite administrari solet) eximerentur. Quidam etiam ethnici, nostrorum serui vnà capiebantur (siquidè Præses omnes nos passim perquiri præceperat) qui tormenta, quæ sanctos tolerare cernebant, reformidantes, contra nos, militibus Satanae impulsu, illos ad hoc idem incitantibus, Thyestæas cænas, & incestus Oedipodis falso commenti sunt: & alia quæ nobis nec eloqui, nec cogitare quidem fas esse iudicatur: Quin tale facinus aliquando inter homines admissum fuisse, ne credi quidem propemodum debet. Quæ sanè cum essent fama & sermone hominum passim dissipata, omnes velut immanes belluæ, contra nos furere ceperunt, ita vt si qui antea propter necessitudinem, moderate se erga nos gessissent, tunc tamen rabie quadam incitati, dentibus frendere, insanireque propè viderentur: atque id adeo, quod à domino nostro prædicebatur, in eo esset impletum: tempus venturum, in quo omnis, qui vos occiderit, videbitur obsequiũ præstare Deo. Vnde de cætero sancti martyres maiora quædam cruciamenta, quàm quæ possint oratione explicari, (idque Satana in illud pro viribus incumbente, vt aliquid blasphemie contra Christum, ex eorum ore educerent

Ioan. 16.

ceret) sufferre cogebantur. Supra modum igitur lethale
 multitudinis vniuersæ, præfidis, & satellitum odium in
 diaconum, nomine Sanctum, Viennæ prognatum, & in
 Maturum etiam recens quidem baptizatum, sed genero-
 sum tamen Christi athletam efferbuit: In Attalum por-
 ro genere Pergamenum, columnam & stabilimentū coti-
 tinuum ecclesiarum, quæ hic sunt: in Blandinam deniq;
 per quam Christus euidenter ostendebat, eos, qui apud
 homines viles, despecti, & contempti videantur, apud
 Deum propter charitatem erga illum, non specie iacta-
 tam & simulatione, sed vi & virtute declaratam, magno
 splendore & gloria donari. Nam cum non nos solū per-
 timesceremus, sed etiam hera illius secundum carnem
 (quæ etiam ipsa vnâ in martyrum pugna dimicauerat)
 ne cum in certamen descenderet, præ corporis imbecil-
 litate, non libere & ingenue fidei suæ confessionem pro-
 loqui pergeret, Blandina tanto animi robore & virtute
 imbuebatur, vt tortores, qui illam vicissim omni suppli-
 ciorum genere à primo mane ad vesperam vsque afflixif-
 sent, propè labore defessi languescerent, seq; tum ab illa
 victos, tum nihil amplius habere cruciamenti reliquum,
 quod ei irrogarent, faterentur: atque adeo magnopere
 mirarentur, quo pacto (cum totum eius corpus ita dila-
 ceratum esset) perseuerans, spiritum duceret: palamque
 testarentur, vnum tormenti genus satis habuisse virium
 ad vitam ei eripiendam, nedum tam multis & variis o-
 pus fuisse. Verum beata martyr (sicut generosum ath-
 letam decet) in ipsa fidei confessione vires colligebat,
 atque prolatis istorum verborum, Christiana sum, & ni-
 hil apud nos admittitur sceleris, erat dolorum, qui eam
 vrgebant, summa leuatio, fomentum cruciatus, & cuius-
 que molestiæ depulsio. Diaconus ille Sanctus nomine,
 supra quàm credibile est, & supra omnem humanum ca-
 ptū, verbera à carnificibus impacta, toleranter sustinens,
 cum scelerati illi carnifices propter assiduitatem, & ma-
 gnitudinem tormentorum, quæ ei infligebant, sperarent
 se aliquid, quod indecorum & eius professioni parū con-
 sentaneum videretur, ab eo audituros, ipse tanta animi
 celsitate & constantia illis ex aduerso resistit, vt ne no-

men quidem, vel suum, vel gētis, vel ciuitatis, vnde fuit, neque vtrum seruus, an liber, illis vellet dicere, Sed ad omnia rogata ita latino sermone responderet, Christianus sum: istudque pro nomine, pro ciuitate, pro genere, & deniq; pro re quaque, iterum ac sæpius eloqueretur. Aliam autem vocem gentiles ab eo elicere audireq; non poterant. vnde tam graui & acerba bile animus cum præfecti, tum tortorum contra illum inflammabatur, vt cum, nihil haberent supplicij, quod ei deinceps imponerēt, ad extremum laminas æneas feruentes, & ignitas, tenerrimis corporis membris affigerent. At ille quanquam corporis membra exurebantur, firmus tamen, cōstans, & immutabilis in fidei cōfessione perstitit: quippe qui diuino & cælesti fonte aquæ vitalis, quæ ex Christi vêtre profluit, tanquam rore cum aspersus, tum roboratus erat. Corpus autem testimonio fuit eorum, quæ ipsi acciderant, vtpote vulneribus & vibicibus totum cruentatū: quod quidem sic in rugas erat contractū, vt exteriorem hominis formā prorsus abiiecisset: in quo Christus afflictationis particeps, res præclaras ad suam ipsius gloriam gessit, cū aduersarium profligando, tum cæteris præclarum exemplum ostendendo, nullum esse metū, vbi Dei patris charitas, nec vllam molestiam, vbi fides Christi viget. Nam, quanquā impij carnifices, paucis diebus post, cū martyre denuo torquerent, putabant, si corporis membris superiore iam cruciatu tumidis, & inflāmatione quadam effert, uescētibus, eadē supplicia accumularent, vel se illū facile euicturos (præsertim cū ne manuum prope tractationem, perferre iā posset) vel illū tormentis tandē extinctū, grauem reliquis horrorē incussurum, tamen tantū abfuit, vt in illo aliquid eiusmodi contingeret, vt etiam præter omnium hominū opinionem, corpus in illis posterioribus tormentis recreatum, & in integrum restitutum, formam priorem atque vsum membrorū recuperaret: a deo vt secunda illa carnificina, non inflicta pœna, sed medicina, per Christi gratiam adhibita videretur. Porro Bibliidem, vnā ex eorum numero, qui fidei confessionem pernegassent, cū iā diabolus à se prorsus absorptā putaret, cupiens etiam per blasphemiam in Deū, condemnationē eius augere

1. Ioan. 4

augere, ad supplicium deducendam curavit, eamque velut fractam
 & ignavam, impia in nos, & flagitiosa probra loqui impu-
 lit. Illa tamen in tormeto rediit ad se, atque; ut ita dicam, ex
 profundo somno excitata est, presenti supplicio quo-
 dammodo submonita, ut de aeterna gehennae poena serio
 cogitaret. At contra quam diabolus expectabat, maleuolis
 Christianorum obtrektoribus ex aduerso sic respondet.
 Quomodo eiusmodi viri liberos suos deuorare in ani-
 mum poterunt inducere, quibus ne licitum quidem sit sangui-
 nem animalium ratione carentium comedere? Et ab eo tem-
 pore se Christianam ingenuè confessam est, & sorti numero-
 rumque martyrum adiuncta. At cum tyrannica crudeliaque; illa sup-
 pliciorum genera per beatorum patientiam, Christi virtute fit
 matam, frustra imposita irrogataque; videretur, diabolus al-
 ias quasdam machinas de integro contra illos excogita-
 uit: nepe ut in carrerem coniecti, interdum in locis horrida
 caligine obstitis, & plenis molestiarum miserè iacerent, non-
 nunquam illorum pedes in crassas copepedes impositi, distine-
 rentur, & ad quintum usque; foram, longa intercapedine in-
 terposita, distenderentur: aliquando vexarentur aliis plaga-
 rum modis, quos rabidi diaboli ministri, illiusque; maleuo-
 lètia suffusi, hominibus in carcerem conclusis incutere so-
 lent: usque; adeo ut complures, quos dominus eo pacto è vita
 exire volebat, ibi ob fetidum odorem & loci angustiam peni-
 tus suffocarentur. Quinetiam non pauci, (in quibus illic Dei
 gloria perspicue ostentata erat) quavis ita acerbe excrucii-
 ati fuissent, ut nulla curatioe adhibita viderentur amplius
 posse vitam protrahere, in carcere tamen superstites mane-
 bant, omni humana quidem cura & subsidio orbati ac destitu-
 ti, à Domino tamen, tum corporis, tum animae viribus ita roborati con-
 firmati que; erant, ut ceteros, & ad fidem constantem tenendam
 tuendam que; incitarent, & grato admodum subleuaret solatio.
 Alij autem modo capti, & recetes in carcerem conuersi (quorum
 corpora antehac tormetis subeundis callum haud contraxe-
 rant) pondus carceris & grauitatem minime poterant ferre,
 sed intus breui mortem oppetebant. Beatus item Pothenus,
 cui Lugdunensis episcopatus ministerium erat concreditum,
 cum nonagesimum suae aetatis annum praeteriisset, & corpo-
 ris imbecillitate ita laeuesceret, ut vix posset propter vi-

Att. 192

EVSEBII HISTORIAE

rium infirmitatem, qua destinebatur, libere spirare, spiritus tamen alacritate propter ardentem, qua flagrabat, martyrij cupiditatem, plurimum recreatus, ad tribunal gestabatur: & tametsi corpus eius iam præ decrepitate & cruciatu morbi, penè exhaustum esset, anima tamen in ipso seruabatur integra, vt per eam Christus gloriose triumpharet. Qui quidem ad tribunal, magistratibus ciuitatis eum comitantibus, & vniuersa multitudine, varias cuiusque modi vöciferationes, contra illum, vt pote Christianum edente, à militibus deductus, præclarum fidei testimonium perhibuit. Cum enim à præside rogaretur, quis esset Christianorum Deus, respödit. Si tu ea re dignus sis, cognosces. Inde igitur asperè & im-misericorditer raptatus, varias plagas excepit, cum ab his, qui stabant in proximo, qui nihil eius ætatem reuerentes, manibus pedibusque in illum contumeliose insultabant, tum ab illis, qui longius erant remoti, qui, quod singuli habebant in manibus, illud in illum coniecerunt: idq; propterea, quòd omnes permagnæ culpæ & impietatis loco ducebant, si quisquam petulanter illum infectari vlla ex parte omitteret. Nam deorum suorum causam ita se vindicaturos arbitrabantur. Ille vix iam spiritum ducens, in carcerem coniectus fuit: ac bi-duo pòst, efflauit animam. Ibi vero singularis Dei prouidentia apparuit, & infinita Iesu seruatoris misericordia, patefacta est: quæ sane talis fuit, qualis quidem raro inter fratres Christianos contigisset, à diuina tamen Christi virtute ac potentia non omninò aliena. Nam qui, vt primum erant comprehensi, fidem inficiati fuissent, non modo in carcerè cum cæteris condebantur, (nihil enim illis vt tempus ferebat, negatio attulit adiumenti) verù, etiam suppliciorum eorundem erant facti participes: atque sicut illi, qui ingenuè fatebantur se esse quod erant, nullo alio crimine obiecto, nisi quod Christiani essent, tradebantur in custodiam: Sic isti, qui fidem pernegarant, de reliquo in carcere tanquam homicidæ & scelerati detinebantur, duplo grauiore cruciatu & angore, quàm cæteri, afflicti. Illos enim subleuabat lætitia ex martyrio percepta, spes promissorù, charitas in Christù,

facer-

, facer patris spiritus: hos magnum & graue conscientiae
 , pondus admodum vexabat: vsq; adeo, vt dum per homi
 , num frequentiam palam gradiebantur, ipso vultu ab o
 , mnibus aliis facile internoscerentur. Illi enim hilares in
 , publicum progressi sunt: in quorū vultu decor quidam
 , gratia & venustate multa aspersus enituit, sic vt vincula
 , etiam, quibus velut sponsa aurearum simbriarum varie
 , tate decorata, mirè erant illustrati, egregium quendā or
 , natum illis adiecisse viderentur: tam suauem item & fra
 , grantem ex ipso Christo egredientem efflarunt odorē,
 , vt nonnullis artificioso quodam vnguento & manu cō
 , posito delibuti putarentur. Hi autem demissi, abiecti, a
 , spectu horridi, turpi ignominiae labe deformati, à genti
 , libus porrò velut ignaui effœminatiq; probris contume
 , liose affecti: ac deniq; cū honoratum, gloriosum, & salu
 , tare nomē Christi amisissent, perinde ac si homicidij rei
 , fuissent, homicidæ iam appellati. Ista vbi ceteri coram
 , aspexissent, magnopere roborati erant, & animo consta
 , biliti. Qui enim præhēdebantur, omni memoria diaboli
 , cę cogitationis ex animo deposita, absq; hēsitatione fidē
 , suā profitentur. Istitis porrò, paucis verbis obiter interie
 , ctis rursus, quę sequuntur, adiungūt. His igitur rebus cō
 , fectis, de reliquo martyria, quæ in ipso vitæ exitu suf
 , ferebant, in quæq; suppliciorū genera dispertiebantur:
 , Siquidē vnā coronā beati martyres ex vniuersis & variis
 , cuiusq; generis flosculis contextam complicatāq; , Deo
 , patri obtulerunt. Quocirca par erat generosos & insig
 , nes Dei athletas, vbi multiplex & variū martyrij certa
 , men subierant, illustremq; ab hostibus reportarant victo
 , riā, præclara immortalitatis corona decorari. Maturus,
 , ergo Sāctus, Blandina, & Attalus, die cū bestiis dimicādi
 , in nostrorū hominū cruciatū de industria præstituta, ad
 , bestias ducebātur, quò publicū & cōmune gētilibus spe
 , ctaculū, plenū inhumanitatis & seuitiæ, exhiberent. Atq;
 , Maturus, & Sāctus in amphitheatro omne genus tormē
 , torū denuò subeunt, perinde ac si nihil cruciatus antea
 , fuissent omninò perpessis: imo vero vt athletæ, qui mo
 , do aduersariū per varias certaminū vices strenuè profl
 , gassent, & pro corona vitę ipsis proposita, postremū iam

EVSEBII HISTORIAE

certamē haberēt in manibus ad conficiendū, de integro
 tū verberū traiectiones, quibus homines illic plecti so-
 lēt sustinēt, tū crudeles ferarū tractus, tū alia omnia cru-
 ciamentorū genera, quae insana & furiosa plebs, alij aliū-
 de cū vociferatione, illis infligi postulabant, tum ferreas
 deniq; cathedras, & ignitas illorū mēbris suppositas, qui-
 bus corpora miserē frīxa & exusta erant: & quanquā gen-
 tiles pestifero illorū nidore nō absq; molestia saturabā-
 tur: tamē ne ea quidē re deterriti, ab insania sua desistūt,
 sed pergunt adhuc magis magisq; furere: quādo quidem
 illis in optatis erat, eorum patientiā prorsus euincere.
 Cæterum ab ipso Sancto nihil aliud elicere poterāt, præ-
 ter illam vocē, quam ab initio de fidei suae confessione
 proferre consueuisset. Isti autem martyres, quoniam in
 hoc ingenti certamine, vita adhuc in ipsis residebat, sin-
 gularium certaminum loco, quae magna cū varietate ibi
 fieri solebant, illo die spectaculum vniuerso populo præ-
 bentes, ad extremum securi percutiuntur. At Blandina
 trabi lignea sublimis affixa, præda bestiis incurfantibus,
 obijcitur: quae quoniam & in crucis specie suspensa cer-
 nebatur, & ardentem præces fundebat, magnam concer-
 tantium mentibus alacritatem iniecit: quippe in ipso cer-
 tamine, ex sorore cruci suffixa, ipsum Christum, qui pro
 nobis crucifixus est, oculis corporeis quodam modo vi-
 debant, vti credentibus in illum pro certo persuadere-
 tur, quod qui pro eius gloria quicquam perpetiatur, hæ-
 reditatis sit cum Deo viuentis consors & participes fu-
 turus. Ac cum nulla bestia eius carnem tangere vellet, à
 trabe mox abrepta, in carcerem iterum truditur, & ad al-
 liud reseruatur certamen, vt per varia concertationum
 genera victrix facta, tum tortuosum serpentem condem-
 nationi, quam ab se auertere non posset, iure addiceret,
 tum fratres pariter ad constantiam incitaret: quae licet
 humilis, imbecillis, & prope abiecta virgo esset, armatu-
 ra tamen Christi, fortis athletæ, induta, non solum per
 multas cruciamentorum vices, aduersarium superauit,
 verum etiam per illustre illud certamen coronam im-
 mortalitatis tandem assecuta est. Attalus item, clarus
 & magni nominis vir, importuno multitudinis rogatu
 ad sup-

ad supplicium euocatus, ob rectè factorum conscientiam
 (siquidem ingenuè in Christiana institutione & disci-
 plina exercitatus, fidelis semper apud nos & constans
 veritatis testis extitisset) alacri animo certamen ingre-
 ditur. Ac cum vndique per amphitheatrum circumdu-
 ceretur, tabula, in qua latinis literis hæc inerat inscrip-
 tio (Hic est Attalus Christianus) illum præcedente,
 cumq; in eum admodum petulanter populus insultaret,
 præses, vbi Romanum esse didicisset, mandauit vt in car-
 cerem denuo cum reliquis, qui in eodem erant, conclu-
 deretur: de quibus literas ad Cæsarem scripsit, eiusque
 expectauit de illis sententiã. Tempus verò, quod interea
 intercedebat, illis quidem neq; otiosum, neq; infrugife-
 rum fuit: sed per mortè eorum dilatam, immensa Christi
 clemètia, quasi lumen suum propalã profudit. Nam inter
 mortua ecclesię mēbra, viuorũ subsidiis fuerunt ad vitã
 reuocata: & qui fidem confessi fuissent iis, qui eandem
 pernegassent, magna beneficia detulerunt, atq; adeo per
 magna lætitia matri & virgini ecclesię exorta est, cū eos,
 quos abortu tanquam mortuos eiecisset, viuos & inco-
 lumes recuperasset. Illorum enim hortatu & exemplo
 complures, qui fidem negassent, erant tanquam in vtero
 matris ecclesię iterum concepti, iterum in membra for-
 mati, iterum ad vitam reducti, iterum denique ad fidem
 suam confitendam perdocti. Atque cum ad vitam essent
 restituti, & viribus confirmati, suauitatem Dei (qui non *Ezech. 18*
 vult mortem peccatoris, sed pro sua benignitate eum
 ad pœnitentiã inuitat) animis haurientes, ad tribu-
 nal sponte accedunt, vt iterum à præside de fide de-
 nuo rogarentur. Nam cum Cæsar responsum per li-
 teras misisset, illos, qui fidem Christi confiterentur,
 tympanis esse torquendos: hos autem, qui eandem in-
 ficiarentur, in principio mercatus (qui hic celebrari so-
 let, quiq; est propter frequentiam, hominum ex omni-
 bus gentibus, eo commeantium, multorum sermone no-
 bilitatus) liberos dimitteudos: præses beatos marty-
 res, tanquam spectaculum & gloriosam pompam, de illis
 multitudini præstaturus, ad tribunal deduci iubet: ite-
 rum in quæstionem vocat: datq; sententiã, vt qui

EVSEBII HISTORIAE

municipes Romani essent, securi percuterentur; reliqui
autem amandarentur ad bestias. Christi vero gloria in
his, qui antea fidem abnuerant, tunc tamen præter genti-
lium opinionem eandem ingenue confitebantur, magno
pere illustrata fuit. Etenim isti cum privatim in quæstio-
nè dati essent, quasi pro certo absoluedi, tamen se Chri-
stianos verè confitentes, martyru' choro adiciebantur.
Alij autem falsi Christiani à fide penitus lapsi, qui neque
vestigium aliquando fidei, neque sensum & significatio-
nem vestis sponsalis, neq; cogitationem timoris Dei in
animis insidentem habebant, sed per nequam eoru' con-
uersationem, viam veritatis contumeliis affecerant, hoc
est, filij perditionis, foris extra ecclesiam permanserunt;
cæteri vniuersi fuere in ecclesiã denuò ascripti. De qui-
bus cum haberetur quæstio, Alexander quidam genere
Phryx, arte & scientia medicus, multis annis in Gallia
commoratus, omnibus fere propter charitatem erga
Deum & liberam in verbo prædicando alacritatem co-
gnitus (non enim doni & muneris Apostolici experte-
rat) cum astaret tribunali, & illos fratres nutu ad fidei
confessionem hortaretur, (iis qui vndiq; tribunal cir-
cumstebant videbatur tanquã parturiens) populi mul-
tudo confessionem eorum, qui antea inficias iuissent,
ægre ferens, contra Alexandrum, tâquam eius rei caput
& authorem vociferari cœpit. Vbi verò præses instabat,
sciscitabaturq; quisnam esset, respondet se Christianum
esse. Vnde præses ad iracundiam prouocatus, illum con-
demnat ad bestias. Postero autem die eandem cum At-
talo dimicationem (præses enim, quo populo gratifica-
retur, Attalum denuò bestiis obiecit) Alexander ingre-
ditur. Hi duo in amphitheatro omnes machinas ad eo-
rum cruciatum excogitatas, tanquam præteruecti, maxi-
munq; certamen perpessi, ac extremum gladio feriuntur.
Alexander autè neq; ingemuit, imo vero ne gry quidem
ore extulit, sed interiore mente & cogitatione, quasi cū
Deo sermones contulit. Attalus, vbi in ferrea cathedra
iam candenti esset impositus, & eius incendio ambustus,
quando nidor & fumus è corpore in sublimi ferebatur,
latino sermone multitudinè sic affatus est. Ecce, ecce, hoc
quod

Math. 22

2. Pet. 2.

quod vos præstatis, est homines vorare. Nos quidē, neq;
 voramus homines, neque aliud quicquam sceleris patra-
 mus. Rogatus tandem, quod nomen Deus haberet, re-
 spondet: Deum nomen non habere more hominum.
 Quibus omnibus confectis, postremo die singularium
 certaminum aduentante, Blandina & adolescens Pon-
 ticus, circiter quindecim annos natus (hi autem quoti-
 die introducebantur ad reliquorum supplicia contem-
 planda) in amphitheatrum inferebantur, vrgebanturq;
 per gentilium idola iurare. Ac quoniam illi perstabant
 constantes, & ea despiciatui ducebant, vāsana multitudo
 contra illos asperere & ferociter sæuiebat, adeo vt neque
 adolescentuli commiserarentur ætatem, neque mulierem
 omnino reuererentur. Omnibus igitur tormentis eos
 obiectare, & per quoduis supplicij genus vndiq; agitare
 cœperūt: & sine intermissione nunc hanc, nunc illū per
 ipsorum deos iurare impellebant. Cæterum hoc nullo
 modo poterant efficere. Nam Ponticus qui ita à sorore
 erat exuscitatus, vt gentes eam esse animaduernerēt, quę
 illum cohortata fuisset, confirmassetq; post omnia cru-
 ciantorum genera viriliter & magno animo tolerata,
 extremum spiritum edidit. Beata Blandina omnium po-
 strema, tanquam nobilis & generosa mater, vbi liberos
 animauerat ad pœnam, & victores ad Christū regē præ-
 miserat, ipsa eosdem cum liberis certaminum cursus re-
 mēsa, ad eosdem, lætitia gestiens, ac de ipso vitæ suæ ex-
 itu permagno gaudio exultans, properabat: non quasi ad
 bestias crudeliter proiecta, sed ad cœnam sponsi amice
 imitata. Atque post verbera, post bestiarū laniatus, post
 sartaginis exustionem, ad extremum in rete inuoluta,
 tauri rictibus obiectatur. Quæ cum ab animali illo diu
 multumq; ic̄ta exagitataq; fuisset, ac nullum sensum cru-
 ciantorum, quæ hætenus ei obtigissent, partim pro-
 pter spem, qua Dei promissis firme adhærescebat, partim
 propter colloquia quæ intra se cū Christo conferebat,
 omnino haberet, tandem ense ingulata fuit. Vnde gen-
 tes ipsæ palam testabantur, mulierem apud se nunquam
 tot tamque acerba tormenta, tam constanter pertulisse.
 Verum eorum rabies & crudelitas in sanctos non ita

EVSEBII HISTORIAE

exaturata fuit. Nam ab immani & furiosa bellua, diabo-
 lo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitata, vix aut ne,
 vix quidem à furorē suo aliquando acquieverunt. Imo,
 verò in corporibus martyrum suam de integro cōtume-
 liam cœperunt & malevolentiam exercere. Nam quâuis,
 martyrum cōstantia penitus essent superatæ, tamen quia,
 omnem humanam rationem omnino exuissent, illorum,
 amentia minimè fuit retardata repressaq; sed acerba bilis,
 cum præsidis, tum populi, (qui quidē in nos lethale odij,
 sui virus euomebant) tanquam immanis belluæ magis,
 magisque incensa: sic vt scriptura verè impleretur: Im-
 pius adhuc impie agat, & iustus iustificetur adhuc. Ete-
 nim corpora eorum, quos carceris pestifer odor & cru-
 ciatus suffocauerat, canibus laceranda obiciunt, studi-
 oseq; nocte dieq; obseruant, ne quisquam è nostris illa
 tumulis mandet. Tandem vero martyrum in amphithea-
 tro interfectorum membra, quæ nec bestia adhuc vo-
 rarant, nec ignis absumperat, partim minutatim dilania-
 ta, partim instar carbonum ambusta, quinetiâ securi per-
 cussorū capita vnâ cum corporum truncis collecta, dies
 complures similiter militum excubiis inssepulta custodi-
 unt. Porro alii fremere, & dentibus contra eos frendere
 cœperunt, toto animo connitentes, aliquam grauiorem
 in ea exercere cōtumeliam. Nonnulli irrisione ludere, &
 falsos cachinnos tollere, summaque cōmendatione &
 præconio Idola sua efferre: quibus quidem tanquã au-
 thoribus, pœnam & ultionem Christianorum acceptam
 retulerunt. Non pauci, quanquam factis aliquanto mo-
 destiores erant, & de illorum afflictatione aliquantū cō-
 dolescere videbantur, verbis tamen eos acerbè vexare,
 ad hunc modum: Vbi iam illorum Deus? Quid illis hæc
 profuit religio, quam suæ ipsorū vitæ preposuerūt? Quæ
 ad gentiliū crudelitatem pertinebant, talē habebant va-
 rietatē. Quæ autē ad nos, videbantur sanè magnum mœ-
 rorem propterea in se complecti, quòd martyrum cor-
 pora humo tegendi nulla dabatur facultas. Neq; enim
 nox ad hanc rem aliquid afferre præsidii, neque magna
 pecuniæ vis eorum animos flectere, neq; preces vlla ex
 parte placare poterant, Sed nulla nō ratione & via cor-
 pora

Apoc. 22.

pora illa erāt afsidue ab illis obseruata, & id quasi in magno lucro deputatum, si penitus inhumata iacerent. Paulo post etiam ista addunt. Martyrum corpora sex dies continuos sub dio iacentia, & maxima ignominia affecta, post autem ex impiis illis & facinorosis carnificibus exusta, inq; cineres redacta, in Rhodanum fluuium, qui illic in proximo defluit, spangebantur, quò nullæ quidē illorum reliquæ amplius super terram restarent. Ista eo consilio patrabant, quod Deum se posse vincere, & illis regenerationē corporum prorsus eripere arbitrati sunt, quò ne vlla quidem (sic enim dicebant) spes resurrectionis illis reliqua fieret: qua freti, inquit, non solum peregrinam quandam & nouā nobis induxerunt religionē, verū etiam neglexerunt penitus tormenta, & prompto atque alacri animo ad mortem properarunt. Iam videamus, vtrū sint resurrecturi, & vtrū illorum Deus ipsos iuuare, & è manibus nostris eripere possit. Eiusmodi persecutionis tempestas, regnante imperatore (de quo docuimus) istis Christi ecclesiis obtigit. vnde certè, quænam fuerint in reliquis Prouinciis eodem tempore factitata, coniectura assequi poterimus.

Quomodo sancti martyres, lapsos in persecutione humaniter excipiendo medebantur. CAP. II.

Illas item voces ex eadem epistola depromptas, in hūc sermonem includere operæpretium arbitramur, quibus modestia & singularis martyrum, quos diximus, benignitas hoc ferè modo descripta sit. Isti verò ipsi Christi (qui cū in forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est se esse æqualē Deo, sed seipsum exinaniuit, formā serui accipiens) tam vere æmuli & imitatores erant, vt quāuis in tali gloria & splendore locarentur, & non semel, & iterū, sed sæpius, vt martyres decet, pro fidei confessione acerba tormenta perpessi, bestiis obiecti, ab eisdem denovo ablati, ignito ferro exusti, vibicibus liuidi, vulneribus vndiq; inflictis excruciat, nō tamē se ipsi martyres esse prædicarent, neq; cuiq; nostrū copiā facerēt, illos eo nomine appellandi: Sed si quisquā nostrū eos vel per literas, vel per sermonem, vt martyres, forte salutauisset, graui-

Philip. 2.